

*Bosna i Hercegovina  
Federacija Bosne i Hercegovine  
Hercegovačko-Neretvanska županija/kanton*

**OPĆINA PROZOR-RAMA  
Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije  
Odsjek za razvoj, poduzetništvo, obrt, poljoprivredu i turizam**

Prozor-Rama, Kralja Tomislava bb, tel./fax.: +387 36 771 912; 771 342; e-mail: poduzetnistvo@prozor-rama.org

**INFORMACIJA  
O STANJU POLJOPRIVREDE NA PODRUČJU  
OPĆINE PROZOR-RAMA**

**Prozor – Rama, travanj 2016**

## I. UVOD

Područje općine Prozor – Rama (u daljem tekstu, povremeno: Općina), obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, živa orografija terena, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

U pogledu zemljopisne slike, sjeverni dijelovi Općine sa svojom klasičnom poljoprivrednom proizvodnjom i njenom skromnom učinkovitosti identični su onima koji dominiraju kontinentalnim krajolicima FBiH. Njeni, istina ne veliki, južni dijelovi imaju elemente izmijenjenog mediterana i na njima se uzgaja vinova loza na manjim površinama. Općina u svim segmentima svoje poljoprivredne strukture odaje sliku dosta nerazvijenog područja, poljoprivredna proizvodnja na gospodarstvima ovih krajeva uvijek je bila niska i ona zaostaje za onom koju ima Zapadna Europa. U svojoj horizontalnoj - sirovinskoj zoni ona je generalno bila loša i nešto je bolja samo u rijetkim primjerima poduzetnika koji svojim odlukama tek nagovještavaju ulazak nešto smjelijih proizvodnih tehnologija. Umjerene orografske i ka tomu dosta blagorodne klimatske karakteristike, daju joj mogućnosti da pred poljoprivredni sektor postavi visoke zadaće, i to na jedan mnogo osmišljeniji i hrabriji način nego što je rađeno.

Općina Prozor-Rama je, uvažavajući važnost poljoprivrede, u svoj aktualni strateški i razvojni dokument - Strategiju razvoja općine Prozor – Rama za period 2011-2020, poljoprivredu i njen razvoj postavila na značajno mjesto i predvidjela cijeli niz mjera i aktivnosti potrebnih za njen kontinuiran i osmišljen razvoj. Od usvajanja Strategije do danas nastavljene su aktivnosti pokrenute ranijom Strategijom razvoja poljoprivrede u općini Prozor – Rama 2005.-2010., ali i pokrenute nove programske aktivnosti (program edukacije, program subvencije veterinarskih usluga, pružanje savjetodavnih usluga, program malinarstva, program razvoja stočarstva, pomaganje u radu poljoprivrednih udruga, novi programski sadržaji uz Sajam i dr.), čime se nastojalo pridonijeti izraženijem zanimanju stanovništva za odlučnijim bavljenjem poljoprivrednom proizvodnjom.

## II. POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE

Općina Prozor-Rama raspolaže sa oko 47,7 tisuća hektara ukupnih površina i spada među tri najveće općine u HNŽ-u. Kad je u pitanju poljoprivredna proizvodnja, onda se, prema katastarskim podacima, barem formalno može računati na 21,2 tisuće ha, što čini tek oko 44 % ukupne općinske teritorije.

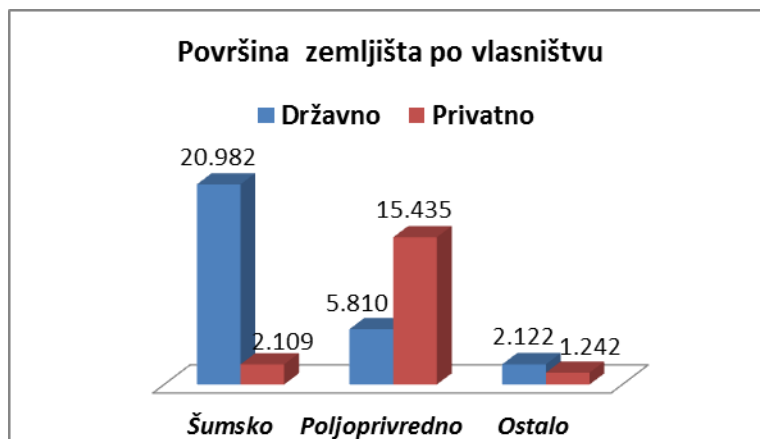
Unutar poljoprivrednog zemljišta 8,8 tisuća ha ili samo 42 % spada u kategorije obradivog, što ukazuje da se radi o poljoprivrednom ozračju u kojemu sa oko 58 % dominiraju travno-pašnjački proizvodni pokrovi. U obradivom zemljištu opet sa 4,8 tisuća ha ili 54% eksponiraju se livade, tako da za intenzivnu proizvodnju ostaje tek oko četiri tisuće ha, u kojima se nalazi oko 3,8 tisuća ha vrtova i oranica te 238 ha voćnjaka, oko 14 ha vinograda, novih nasada krošnjastog voća te jagodičasto kako je prikazano u tablicama.

Što se vlasništva tiče, oko 15,4 tisuće ha poljoprivrednog zemljišta ili 72,7% pripada obiteljskim gospodarstvima, dok se ostatak od 5,8 tisuća ha ili 27,3 % vodi kao državno vlasništvo. Ovo zemljište tek svojim manjim dijelom bilo je organizirano u zadružnu proizvodnju.

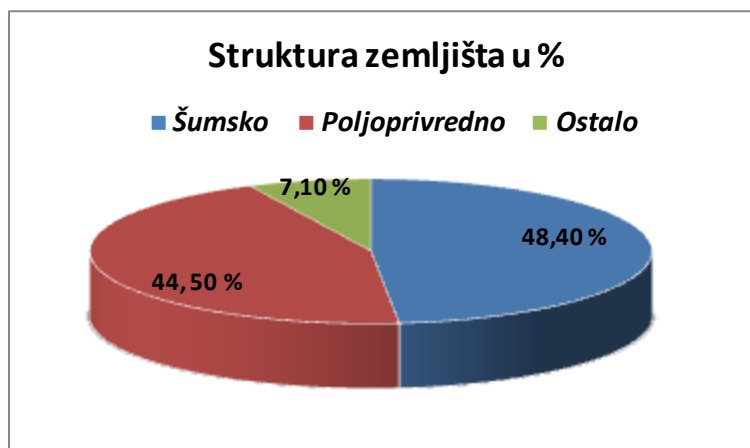
Tablica 1 : Pregled zemljišta na području Općine

Prostor	Ukupno	Poljoprivredno					Pašnjaci	Ribnjaci, bare, trstaci	Šume	Ostalo	Sveuku pno
		Obradivo									
		Svega	Oranice	Voćnjaci	Vinogradi	Livade					
Državno	5.810	402	222	22	3	266	5.408	-	20.982	2.122	29
Privatno	15.435	8.453	3.689	214	11	4.539	6.982	-	2.109	2.242	18.786
Ukupno	21.245	8.855	3.800	238	14	4.805	12.390	-	23.091	3.364	47.700
Struktura u %	44,50	18.50	7,90	0,50	0,03	10,10	26,00	-	48,40	7,10	100,00

Izvor: Katastar općine Prozor-Rama.



**Grafikon 1;** Površina zemljišta po vlasništvu



**Grafikon 2;** Struktura zemljišta

Tablica 2. Kategorije zemljišta poljoprivrednih površina u općini Prozor - Rama (Bonitetne kategorije)

OPĆINA	II (ha)	III(ha)	IVa/IVb (ha)	V(ha)	VI (ha)	VII(ha)
Prozor /Rama	-	-	-/1.206,27	1.509,54	4.736,01	17.315,92

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

Tablica 3. Poljoprivredno zemljište po agrozonama u općini Prozor – Rama

Općina	Agrozona I ha	Agrozona II. ha	Agrozona III. ha	Zona šuma ha	Zona neplodno ha
Prozor/Rama	1.206,27	6.245,55	17.315,92	21.503,78	1.912,77

Izvor: Karta uporabne vrijednosti zemljišta na području HNŽ, Studija uporabne vrijednost zemljišta HNŽ/K

I agrozona–zemljišta namijenjena isključivo za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

II agrozona–zemljišta namijenjena za poluintenzivnu poljoprivrednu proizvodnju,

III agrozona- zemljišta za ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju.

IV zona- zona šuma i

V zona - urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje.

### **III. ŠUME I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE**

Šume i šumsko zemljište na teritoriju Općine Prozor - Rama prostire se na površini 23.091,00 ha, od čega su u državnom vlasništvu 20.982,00 ha ili 91%, a u privatnom vlasništvu 2.109,00 ha ili 9%. Visoke šume u privatnom vlasništvu su dosta usitnjene po podacima iz katastra. Ima ih samo 10,50 %, dok je postotak izdanačkih šuma u ukupnoj površini jako visok.

### **IV. PRIRODNA OBILJEŽJA OPĆINE PROZOR-RAMA**

## **Klima**

Klima u sprezi sa drugim pedogenetskim činiteljima u odlučnoj mjeri određuje poljoprivrednu proizvodnju. Područje općine Prozor – Rama obzirom na svoju veličinu ne čini sasvim homogen prirodni prostor. On se iskazuje tako što se na sasvim malom rastojanju osjeti prisutnost submediterana sa kontinentalnom i planinskom klimom, krajnje divergentne nadmorske visine, raznolikost sastava tla i diferencirana uporabna vrijednost zemljišta.

Odnos godišnjih prosječnih vrijednosti, oborina i temperatura na području Općine ukazuje da je u njoj klima uglavnom semihumidna (polusuha). Praktičan utjecaj na to ima različita visinska raspoređenost ukupnog njenog prostora koja počinje od niskih djelova sa 260 mnv do visokih planina od 2.074 mnv.

Niski dijelovi Općine pod blagotvornim su utjecajem izmijenjene mediteranske klime koja dolinom Neretve i Rame dopire od Mostara i Jablanice, ali sa počecima viših brda i planina ona prelazi u svoje sasvim drugačije kontinentalne oblike.

Tablica 4. Godišnje prosječne vrijednosti

Meteorološka stanica	Prosječno sunčanih dana godišnje	Prosječna godišnja temperature °C	Prosječna količina padalina(mm)	Kišni faktor	Oznaka klime
Prozor-Rama	270	9,5	855	90	semihumidna

## **Reljef**

Reljef Općine je vrlo raznovrstan i razuđen, a zastupljeni su brojni njegovi oblici. Nadmorska visina kreće se od 260 m u Ustirami i Gračacu do 2.074 m u jugozapadnim planinskim krajevima. U valovitom i razuđenom reljefu Općina je satkana od planinskih visova Vrana (2.074 m), Ljubuše (1.797 m), Raduše (1.955 m), Baćine (1.530 m), Proslapske planine (1.268 m), te njihovih pašom bogatih obronaka i polja koja se mahom nalaze na padinama brda ili u blagim kotlinskim podnebljima.

Zajednička karakteristika ovoga područja je znatna heterogenost geomorfoloških mikroelemenata, koji se javljaju u različitim kombinacijama. Na relativno malom prostoru javljaju se gotovo sve moguće kombinacije kraških, glacijalnih, denudacionih i drugih mikroelemenata reljefa. Posebno su česte različite kraške pojave. Izraženi reljef i strmi nagibi padina praćeni su raširenim i izraženim erozijskim procesima. Hipsometrijski promatrano ovo područje odlikuje se velikim visinskim razlikama između planinskih masiva, visoravni i vrhova, te dubokih dolina i kanjona.

Tablica 5. Hipsometrijske karakteristike prostora Općine

Visina u m	Površina u km <sup>2</sup>	%
200-500	58	12,1
500-1000	197	41,2
1000-1500	174	36,4
1500-2000	48	10,3
Ukupno	477	100,0

Izvor: Katastarski operator

## **Vegetacija**

U dugim procesima obrazovanja, razvitka i očuvanja zemljišta, vegetacija je jedan od presudnih pedogenetskih čimbenika. Znanost ukazuje da je prvotni (primarni) tip vegetacije u BiH bila skoro isključivo šuma, pa ona kao potencijalno prirodna i danas ima najveću ulogu. Sekundarna vegetacija zastupljena je prirodnim travnjacima i pašnjacima, odnosno prirodnim i antropogenim livadama dok tercijernu vegetaciju čine okopavine (oranice, voćnjaci, vinogradi) i utrine. Iza njih kao posljednje, ali ipak dosta zastupljene, slijede antropogene pustinje (površine pod naseljima i infrastrukturom), te napokon ostale zemljišne površine koje također nisu pod vegetacijom kao što su goleti i euridična područja.

Što se Općine Prozor-Rama tiče, njena vegetacija koja počinje od spomenutih 260 mnv na obalama Jablaničkog jezera pa do naznačenih planinskih visova, rasčlanjena je od flore srednjih Dinarida do biljnog pokrova izmijenjeno mediteranske populacije.

Krčenjem šumskih ekosistema stvorene su higromezofilne i termomezofilne livade. U višim predjelima od opisanih ima još očuvanih šuma bukve brdskog pojasa i livada, a u predjelima Rumbočko polje – Makljen (1.000 mnv) čiste su šume lišćara sa kitnjakom, cerom, ponegdje meduncem, te grabom i bukvom. Sjeverno i više nastupaju mješavine lišćara i četinar (klekovine bora), te još dalje čistih subalpskih bukovih šuma (klekovine bukve). Na južnim granicama su manje površine šume bukve i jele bez smrče, te daleko više šume bukve i jele sa smrčom, a na najvišim visinama šume bukve sa fragmentima klekovine bora.

## **V. BILJNA PROIZVODNJA**

### **1. VOĆARSTVO**

Sa svojim ekoklimatom i konfiguracijom zemljišta, općina Prozor-Rama na velikom djelu svog prostora nudi snažne mogućnosti za proizvođače voća. Voćarstvo jest tradicionalna grana proizvodnje ovog područja, a šljiva njegova dominantna kultura. Za nju kao tržišnu voćarsku kulturu umnogome se vežu i oskudni prihodi poljoprivrednih domaćinstava. Danas su vidljive i površine zasađene koštičavim voćem po modelima suvremenih plantaža, dok se posljednjih nekoliko godina značajno razvija proizvodnja bobičastog voća.

#### **Proizvodnja krošnjastog voća**

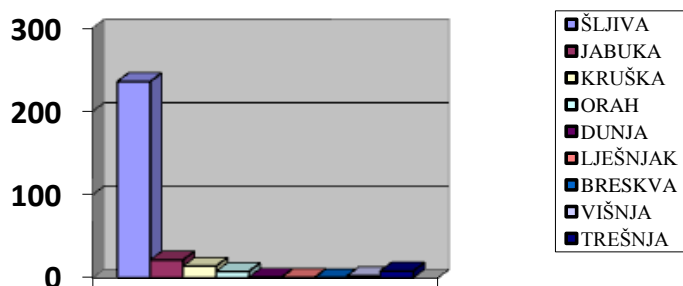
Površine u 2015. godini na području Općine:

Tablica 6. Površine krošnjastog voća na području općine Prozor – Rama u 2015.

Kultura	Površine u ha		
	Ukupno	Stari nasadi (stanje po katastru)	Novi nasadi (procjena na terenu)
Šljiva	235,55 (80,53 %)	201,8	33,75
Jabuka	21,51	9,8	12,21
Kruška	14,05	10,7	3,85
Orah	7,7	6,9	0,8
Dunja	0,9	0,9	-
Lješnjak	0,5	-	0,5
Breskva	0,2	-	0,5
Višnja	2,7	-	2,7
Trešnja	8,1	7,9	0,2
Svega	292,51	238	54,51

Izvor: Katastar Općine, evidencija Službe-terenski rad i prijave za poticaje

Godina 2015. bila je sušna godina i pored suše urod krošnjastog voća bio prosječan.



Grafikon 3.; Površine krošnjastog voća

**Proizvodnja ramske šljivovice:** Tradicionalni način proizvodnje rakije od šljive požegače (bistrice) primjenjuje se u brojnim kućanstvima koji imaju vlastite šljivike. Dio proizvođača osmislio je vlastita pakiranja i naljepnice, za sada kao poklone za prijatelje i poslovne suradnike. Proizvodnjom i flaširanjem ramske šljivovice za tržište bavi se samo jedna tvrtka, ali u manjim godišnjim serijama. Udruživanje proizvođača i snažniji, zajednički, nastup na tržištu može doprinijeti povećanju prihoda poljoprivrednih proizvođača koji se bave ovom proizvodnjom.

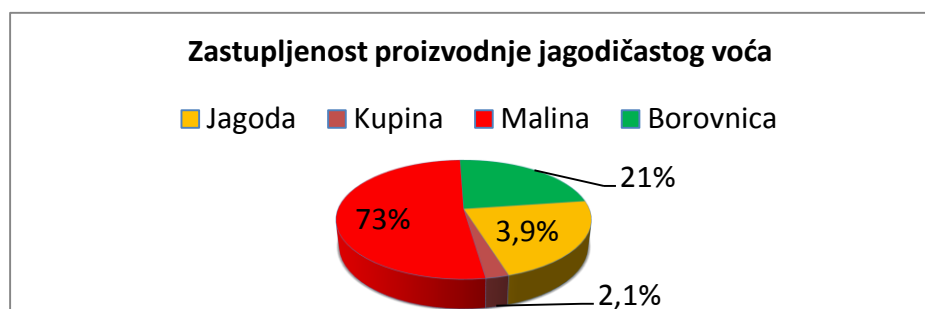
**Ostala prerada:** Tijekom sajamske manifestacije „Dani šljive 2015“, te posebno organiziranih prodajnih aktivnosti putem udruga, otpočela je ponuda domaćih prerađevina od voća, za sada bez potpune tržišne identifikacije. Također je, na sličan način kao proizvodnja šljivovice, otpočele su i proizvodnje rakije „viljemovke“ i „jabukovače“

### **Proizvodnja bobičastog voća**

Tablica 7. Površine bobičastog voća u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrste nasada	Površine u ha		
	Ukupno	Stari nasadi	Nasadi u 2015.godini
Jagode	1	1	-
Kupina	0,55	0,55	-
Malina	18,54	11,55	6,99
Borovnica	5,4	5,2	0,2
<b>SVEGA</b>	<b>25,49</b>	<b>18,3</b>	<b>7,19</b>

Izvor: Prijava plana proizvodnje, registar poljoprivrednih proizvođača i terenski rad



Grafikon 4; Zastupljenost proizvodnje jagodičastog voća 2015.

Značajnija proizvodnja bobičastog voća i pored dobrih ekoloških uvjeta u općini Prozor-Rama započela je 2005. godine, čime je Strategija razvoja poljoprivrede učinila prve korake svoje implementacije u općini Prozor-Rama. Najprije se krenulo s jagodom a poslije i s drugim vrstama bobičastog voća, a dominantna kultura u ovoj proizvodnji trenutno je malina, za koju je u potpunosti osigurano tržište.

## **2. POVRTLARSTVO**

### **Proizvodnja povrća**

Tablica 8. Proizvodnja povrća u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrsta usjeva		Površina ha
Krumpir, merkantilni		168
Mrkva		5
Luk crni		23
Luk bijeli/češnjak		7
Grah	zrno	10
	mahunu	4
Grašak	zrno	5
	mahunu	1
Kupus		15
Kelj		1

Karfiol/cvjetača	1
Paradajz/rajčica	17
Paprika zelena	11
Krastavac, sivi	8
Salata, zelena	2
Špinat i blitva	3
Cikla	1
Tikvice	1

Izvor: Terenski rad, prijava plana proizvodnje

### **Proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima**

Sadašnja proizvodnja povrća u zatvorenim prostorima u Općini prostire se na skromnih 0,7 ha plasteničkih kapaciteta.

Tablica 9. Plastenička proizvodnja u općini Prozor – Rama u 2015.

Broj poljoprivrednih proizvođača	Površine pod plastenicima u ha
30	0,7

Izvor: Terenski rad i popis proizvođača

## **3. RATARSTVO**

### **Žitarice**

Tablica 10. Proizvodnja žita u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrsta usjeva	Požnjeveno Površina ha
Kukuruz, merkantilni	15
Kukuruz sjemenski	-
Pšenica	5
Ječam	23
Zob	1
Raž	1
Heljda	1

Izvor: Terenski rad, prijave plana proizvodnje i procjene za statistiku

### **Stočno krmno bilje**

Tablica 11. Proizvodnja stočnog krmnog bilja u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrsta usjeva	Površina ha
Djetalina	-
sijeno	
sjeme	-
Lucerka/	
Lucerna	-
sijeno	
sjeme	-
Grahorica	
sijeno	-
sjeme	
Stočni grašak	-
Kukuruz – zelena masa	-
Stočna repa - korijen	5
Travno – djetelinske	-
Smjese, sijeno	-
Ostalo krmno bilje	-

Izvor: Terenski rad i procjene za statistiku

## **Sijeno**

Tablica 12. Proizvodnja sijena na livadama i pašnjacima u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrsta usjeva	Površina ha
Livade, sijeno	3000
Pašnjaci, sijeno	2400
Sijeno sa usjeva, voćnjaka i slično	160

Izvor: Terenski rad i procjene za statistiku

## **Aromatično i ljekovito bilje**

Tablica 13. Proizvodnja aromatičnog i ljekovitog bilja u općini Prozor – Rama u 2015.

Vrsta usjeva	Površina ha
Ljekov. i aromat. bilje	3

Izvor: Terenski rad

Zbog velike suše prinosi su bili vrlo mali.

## **Otkup ljekovitog bilja i šumskih plodova**

Na području općine Prozor-Rama tri poduzeća se bave organiziranim otkupom samoniklog ljekovitog bilja i šumskih plodova. Postoje i aktivnosti pojedinačnih sakupljača i manjih otkupljivača koji surađuju sa većim otkupljivačima iz drugih općina.

Tablica 14: Otkupljivači samoniklog ljekovitog bilja i šumskih plodova na području općine Prozor – Rama

Naziv tvrtke	Mjesto
„ŠUMSKI PLOD“ d.o.o.	Prozor - Rama
„NATURALIS“ d.o.o.	Prozor – Rama
„ČOLAK COMERCE“ d.o.o.	Prozor - Rama
Pojedinačni otkupljivači	Prozor - Rama

Izvor: Terenski rad

# **VI. ANIMALNA PROIZVODNJA**

## **1.1 OVČARSTVO**

Stočarska proizvodnja, posebno uzgoj ovaca, tradicionalna je djelatnost u općini Prozor – Rama. Tijekom 2015. godine se 38 obitelji intenzivno bavilo ovčarstvom sa ukupnim brojem od 8550 grla. U navedeni broj grla uvrštene su grla iz obiteljskih farmi koje ostvaruju poticaj na proizvodnju i koje imaju više od 50 grla, dok postoje obitelji koje uzgajaju ovce i imaju ispod navedenog broja ovaca, pa se procjenjuje da se na ovaj način uzgaja još oko 500 grla. Proizvodnja obiteljskih ovčarskih farmi usmjerena je bila u pravcu proizvodnje i plasmana mesa i sira iz mjeha kao autohtonog proizvoda.

## **1.2 SVINJOGOJSTVO**

Na području općine Prozor – Rama postoji jedna farma za proizvodnju tovljenika i prodaju svinjskog mesa u sklopu poduzeća „Galić commerc., d.o.o. Godišnji kapacitet proizvodnje navedene farme u 2015. godini je 2600 tovljenika.

**Tablica 15:** Proizvodnja svinjskog mesa na farmama u općini Prozor – Rama u 2015.

Tovljenici/kg	50-110	ukupno
Kom.	2600	2600

Izvor: Podaci sa farme po izjavi



### 1.3 GOVEDARSTVO - PROIZVODNJA MESA

Na području Općine organiziranom proizvodnjom goveđeg mesa bavi se jedno poduzeće, „Galić commerc., d.o.o. u čijem tovu se krajem godine nalazilo 35 grla krava u sustavu krava – tele, te 15 grla u tovu junadi. U obiteljskim štalama je značajno smanjen broj grla goveda u odnosu na prijeratni period.

### 1.4 PROIZVODNJA KRAVLJEG MLIJEKA

Ukupna proizvodnja kravljeg mlijeka može se procijeniti na temelju poznatih podataka o broju krava i prosječnoj proizvodnji. Poznato je da na području općine ima oko 1900 grla koja se koriste za mužnju sa dnevnom proizvodnjom od 13 litara po grlu, dolazimo do izračuna da se na području općine Prozor – Rama za 2015. godinu proizvelo ukupno 6 669 000 litara mlijeka. Dio proizvodnje mlijeka koristio se za osobne potrebe, za proizvodnju mliječnih proizvoda i za prodaju na tržišni.

**Tablica 16 :** Pregled mini farmi muznih krava na području općine Prozor – Rama u 2015.

Br.grla	3-5	5-10	10	Br.farmera ukupno
Br.farmera	20	6	4	30

*Izvor:* Otkupljivači mlijeka, veterinarska stanica, terenski rad

### 1.5 PRERADA KRAVLJEG MLIJEKA

Na području općine Prozor-Rama nalaze se tri pogona za otkup, proizvodnju i preradu mliječnih proizvoda.

**Tablica 17 :** Prerada mlijeka u mini siranama u općini Prozor – Rama u 2015.

Ime	Mjesto	Kapacitet litara/dnevno	Prosječna proizvodnja 2015. litara/ dnevno	Br.grla u sustavu otkupa Prosječno god.
ZZ“RAMA“p.o.	PROZOR	500	280	25
ZZ“PROMILK“	ŠČIPE	1800	1000	80
„RAMA MILCH“	RUMBOCI	500	500	30
UKUPNO		2800	1780	135

*Izvor:* Po izjavi proizvođača , terenski rad

### 1.6 PČELARSTVO

Pčelarska proizvodnja na području općine Prozor – Rama u posljednje vrijeme vidljivo se razvija i zauzima svoju veoma značajnu poziciju. Proizvodnjom meda intenzivno se bavi 40 obitelji, sa ukupnim brojem košnica 1907 prema evidenciji Udruge pčelara “Maslačak“

### 1.7 PROIZVODNJA RIBE

Vodeni resursi bogatstvo su Općine kakvim se mogu podičiti malo koja područja. Rješenje o obavljanju djelatnosti proizvodnje ribe na području općine Prozor – Rama posjeduju:

Ribogojilišta koja su bila registrirana na području općine Prozor-Rama u 2015.godini:

Ribogojilište „Krupić“ TIP „Dekorativa“ Perići

OSD „BUK“ Duge, vl.Sidik Hadžić

OSD“Ribogojilište Lug“Lug, vl.Delfa Lovrić

Uzgoj RIBE „Perići“, vl.Jozo Zadrić

Proizvođači ribe nisu obavezni dostavljati Općini podatke o proizvodnji.

# **I. POTPORE U KORIST POLJOPRIVREDE U 2015.**

## **1. POTPORE SA RAZINE FEDERACIJE BiH.**

### **1.1. ZAHTJEVI ZA OSTVARENJE NOVČANE POTPORE**

Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije Općine Prozor-Rama je, zajedno s nadležnom županijskom savjetodavnom službom, surađivala sa poljoprivrednicima sa područja općine Prozor – Rama, te obradila zahtjeve poljoprivrednih proizvođača za ostvarenje poticaja u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji za biljnu i animalnu proizvodnju kako je prikazano u tablici 13.

**Tablica 18.** *Zaprimljeni zahtjevi po vrstama proizvodnje – općina Prozor – Rama 2015.*

VRSTA PROIZVODNJE		BROJ ZAHTJEVA	Br.grla/br.košnica
Animalna proizvodnja	Uzgoj rasplodne stoke (ovce i koze)	38	8550
	Uzgoj rasplodnih junica	8	38
	Uzgoj goveda u sustavu krava tele	1	35
	Proizvodnja goveđeg mesa	1	15
	Proizvodnja svinjskog mesa	1	2600
	Uzgoj rasplodnih krmača	-	-
	Pčelarska proizvodnja	31	1900
	Uzgoj tornjaka	-	-
SVEGA:		80	
Ratarske i povrtlarske kulture	Proizvodnja krušnih žitarica (pšenica i raž)		
	Proizvodnja silažnog kukuruza		
	Proizvodnja povrća (rajčica paprika, krastavac, patlidžan, mrkva, cikla, luk, salata i mladi krumpir)	4	
	Proizvodnja ječma	1	
	Proizvodnja ljekovitog i aromatičnog bilja (kamilica, menta, lavanda, ruzmarin smilje i lovor)		
SVEGA:		5	
UKUPNO:		85	

*Izvor: Nadležna služba općine i Ministarstvo PŠV HNŽ*

### **1.2. ZAHTJEVI ZA PRIJAVU PLANA PROIZVODNJE ZA 2016 GODINU**

Služba je izdala i obradila obrasce za prijavu plana proizvodnje (PPP obrasci) za 2016. a poljoprivredni proizvođači su sami slali obrađene PPP obrasce nadležnom županijskom ministarstvu za prijavu plana proizvodnje za 2016. godinu, što je uvjet za ostvarivanje poticaja u 2016 godini.

**Tablica 19.** *Prijava plana proizvodnja za 2016 godinu- općina Prozor - Rama*

VRSTA PROIZVODNJE		BROJ ZAHTJEVA
Animalna proizvodnja	Uzgoj rasplodne stoke (ovce i koze)	29
	Uzgoj rasplodnih junica	23
	Proizvodnja kravljeg mlijeka	7
	Otkup kravljeg mlijeka	2
	Uzgoj goveda u sustavu krava tele	1
	Proizvodnja goveđeg mesa	2

	Proizvodnja svinjskog mesa	1
	Uzgoj rasplodnih krmača	-
	Pčelarska proizvodnja	32
	Ribarska proizvodnja	-
	Koke nesilice	-
<b>SVEGA:</b>		<b>97</b>
<b>Ratarske i povrtlarske kulture</b>	Proizvodnja krušnih žitarica (pšenica i raž)	
	Proizvodnja ječma	3
	Proizvodnja povrća (rajčica paprika, krastavac, patlidžan, mrkva, cikla, luk, salata i mladi krumpir)	4
	Proizvodnja zobi	
	Proizvodnja ljekovitog i aromatičnog bilja (kamilica, menta, lavanda, ružmarin, smilje i lovor)	
<b>SVEGA:</b>		<b>7</b>
<b>UKUPNO:</b>		<b>104</b>

*Izvor: Nadležna služba općine*

**Napomena:** U tablici 14. uneseni su podaci poljoprivrednika za koje je služba izdala i obradila obrasce za prijavu plana proizvodnje. Međutim, pojedini proizvođači su sami obrađivali obrasce i prijavljivali plan proizvodnje za 2016. godinu nadležnom županijskom ministarstvu pa o tim prijavama služba nema podataka.

## **VIII. PROJEKTI RAZVOJA POLJOPRIVREDE U 2015 GODINI**

### **1. Program razvoja malinarstva**

Općina Prozor-Rama, zajedno sa Ekološkom udrugom poljoprivrednih i prehrambenih proizvođača „EKO PLOD“, u suradnji sa REDAH –om (regionalna razvojna agencija za Hercegovinu) i Uredom za koordinaciju projekata – PCU pri Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u okviru IFAD-ovog projekta „Poboljšanje životnih uvjeta na selu (RLDP)“, u 2015. godini uključila je 42 korisnika projekta malinarstva sa kojima je podignuto 7,19 ha nasada bobičavog voća, projekt se odvijao u dvije faze, proljetnoj i jesenjoj sadnji.

U sklopu proljetne sadnje Općina je financirala nabavu sustava za navodnjavanje za svakog odabranog korisnika u 100-postotnom iznosu, te 100 % troškova za savjetodavne usluge kroz 3 godine, platili analizu tla za sve korisnike projekta i vršila savjetodavne usluge sukladno rezultatima analize tla.

U sklopu jesenje sadnje Općina je sudjelovala sa 30 % od vrijednosti projekta.

### **2. Program razvoja stočarstva**

Podrška općine za stočarsku proizvodnju u 2015. godini provedena je sukladno Programu utroška proračunski sredstava sa kriterijima raspodjele, kroz:

Sufinanciranje kamate: Korisnici sredstava javnog poziva mogle su biti sve fizičke i pravne osobe, OPG, mala i srednja poduzeća, zadruge i obrti sa sjedištem u općini Prozor-Rama koja se bave ili se planiraju baviti stočarskom proizvodnjom. Za fizičke osobe i OPG maksimalna osnovica kredita do 20.000,00 KM, a za mala i srednja poduzeća kao i za zadruge maksimalna osnovica kredita do 30.000,00 KM sa kamatnom stopom do 8 % i troškovi grane perioda.

Na ovaj Javni poziv u 2015. godini zaprimljena su 4 zahtjeva, koje je povjerenstvo pregledalo i utvrdilo da ispunjavaju sve uvjete po javnom pozivu.

*Odobreni projekti i isplaćena kamata;*

Proširenje stada sustav krava tele, subvencija kamate – 1.565,55 KM, isplaćeno 1 200 KM u 2015, ostatak se 365,55 KM bit će isplaćen sukladno potpisanim ugovorom.

Proširenje stada muznih krava, subvencija kamata - 896,76 KM, isplaćeno 800 KM u 2015,ostatak od 96,76 bit će isplaćen sukladno potpisanim ugovorom.

Proširenje stada ovaca , subvencija kamate – 2.150,00 KM, isplaćeno 2 000,00 KM u 2015 godini, a ostatak od 150,00 KM bit će isplaćen sukladno potpisanim ugovorom.

Nabavka laktofriza-uzgoj muznih krava, subvencije kamate - 301,00 KM isplaćeno u 2015 godini.

Ukupno odobrena sredstva za navedene projekte od općine Prozor-Rama za ovu vrstu subvencije 4. 913,31 KM.

Poticaj proizvodnji kravljeg mlijeka - Korisnici sredstava ovog javnog poziva mogu bit fizičke i pravne osobe (OPG, poduzeća, zadruge i obrti) sa sjedištem u općini Prozor-Rama koji ostvaruju stočarsku proizvodnju kravljeg mlijeka i koji su isporučili otkupljivačima-prerađivačima.

Sredstva za potporu proizvodnji kravljeg mlijeka dodjeljivano je proizvođačima mlijeka na području općine Prozor-Rama koji su ispunili uvjete za federalni poticaj.Općina Prozor-Rama poticala je ovu vrstu proizvodnje 0,20 KM po litru. Nakon prikupljenih zahtjeva komisija je utvrdila da 5 korisnika ispunjava uvjete javnog poziva,te u 2015 godini za ovu vrstu proizvodnje je isplaćena potpora za 45 113 litara mlijeka.

Sufinanciranje veterinarskih usluga; analiza krvi i mliječnih kartona muznih krava i junica sa 40 KM po grlu, obuhvaćeno 209 grla za 40 korisnika.

### **3. Pomoć poljoprivrednim udrugama**

Poznajući značaj udruživanja poljoprivrednih proizvođača u udruge kako bi lakše ostvarili svoj cilj u proizvodnji i plasmanu proizvoda. Općina je pružala svaku pomoć registriranim poljoprivrednim udrugama kroz: finansijsku potporu, pomoć pri kandidiranju određenih aplikacijskih programa, stručnu pomoć i povezivanje sa višim institucijama vlasti. Kako bi udruge lakše odrađivale svoje poslove, zadaće i realizaciju programskih ciljeva osigurane su prostorije-ured koji sve poljoprivredne udruge mogu koristiti za svoje potrebe. Preko Ekološke udruge „EKO PLOD“ vršena je realizacija projekta malinarstva i savjetodavnih usluga po sporazumu sa IFAD-om. Potpomognuto je sudjelovanje udruga na domaćem sajmu kao i drugim sajmovima na kojim su sudjelovali.

### **4. Potpora proizvodnji bijelog luka „Ramski bijeli luk“**

Program o utrošku sredstava sa kriterijima raspodjele novčane potpore poljoprivrednoj proizvodnji za 2015 godinu predviđena su sredstva za poticaj proizvodnji bijelog luka u visini 150 KM po dulumu, odobreno 22 zahtjeva a ukupan površina zasada bijelog luka za koju je odobren poticaj iznosi 38,2 dn.

### **5.IFAD Projekt: Poboljšanje životnih uvjeta na selu**

U općini Prozor – Rama tijekom 2014. godine provodio se Projekt poboljšanja životnih uvjeta na selu koji je rezultat kreditnog Sporazuma Bosni i Hercegovine i Međunarodnog fonda za poljoprivredni razvoj (IFAD). Sredstva projekta su namijenjena za financiranje slijedećih aktivnosti:

- a) potpora izgradnji i jačanju kapaciteta udruga poljoprivrednika i poljoprivrednih zadruga,
- b) potpora agrobiznisu (malim i srednjim poduzećima),
- c) izgradnja i obnova ruralne infrastrukture za povezivanje sa tržištem,
- d) pomoć kreditiranju farmera i malih i srednjih poduzeća (MSP) u ruralnim područjima.

Osim projekta koji su preko ovog fonda realizirani tijekom 2014. godine, u 2015. godini IFAD je prihvatio sufinancirati projekt izgradnje Zelene tržnice u Prozoru. Vrijednost sudjelovanja ovog fonda u tom projektu je 160.000,00 KM.

### **6. Projekti potpore razvoju lova i ribolova**

Lov i ribolov kao važne sastavnice gospodarske aktivnosti i turističke ponude općine Prozor – Rama imali su i u 2015. godini posebno značenje.

Međutim, određena problematika nametnuta od neodgovornih osoba u Hercegovačko neretvanskoj županiji narušili su mogućnosti kvalitetnog razvoja lova u našoj općini.

Ukratko, dana 19.11.2013. Skupština HNŽ/K, uz suglasnost Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva HNŽ/K, odnosno Vlade HNŽ/K, usvojila je Odluku o osnivanju lovišta kojom je prostor općine Prozor – Rama podijeljen na dva dijela koji su nazvani lovište „Prozor – Rama“ i lovište „Gorača“. Općina Prozor – Rama ocijenila je da je na taj način povrijeđeno pravo na lokalnu samoupravu, podnijela je tužbu Ustavnom sudu FBiH koji je nakon provedenog postupka donio presudu kojom je utvrdio da je osporenim odlukom Skupštine HNŽ-a povrijeđeno pravo Općine Prozor-Rama na lokalnu samoupravu, što je značilo i poništenje odluke kojom je područje ove općine podijeljeno na dva lovišta.

Tijekom 2015. godine o ovoj temi se izjašnjavalo i Općinsko vijeće i Općinski načelnik, donesene su odluke kojima je iskazan stav o jednom lovištu na području cijele općine.

U vezi statusa ribolova u općini Prozor – Rama tijekom 2015. godine podržavan je rad Sportsko turističko ribolovnog društva „Ramske vode“. Ovo ribolovno društvo je dobilo koncesiju za korištenje voda na području ove općine u svrhu ribolova. Društvo je u 2015. bilo domaćinom Državnom prvenstvu u lovu na šarana i amura. Izvršena je i narudžba Ribolovne osnove za vode na području općine Prozor – Rama, surađivalo se sa autorima tog dokumenta. Tijekom izrade ovog izvješća okončan je rad na Ribolovnoj osnovi, izvršene uplate izvršitelju posla – Agromenditeranskom fakultetu u Mostaru, te je nastavljeno djelovanje Društva u skladu sa tim dokumentom

## **IX. UPIS U REGISTAR POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA I REGISTAR KLIJENATA**

U Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata u godini 2015. upisano je 36 poljoprivrednih gospodarstava, ukupno na dan 31.12.2015. godine u RPG i RK upisana su 426 obiteljska gospodarstva i klijenata.

Na podneseni pismeni zahtjev poljoprivrednih proizvođača u 2015. izdano je 56 potvrda iz RPG i RK. Potvrde su izdavane u različite svrhe: prijave na javne oglase, svrhu poticaja, dizanje kredita i registraciju teretnih vozila za vlastite potrebe u sklopu poljoprivredne proizvodnje.

U 2015. godini ukupno su 108 poljoprivredna gospodarstva vršili promjene u RPG i RK, svim poljoprivrednim proizvođačima je u uredu pružena pomoć prilikom popune obrazaca, te preko službene internet stranice općine i drugih sredstava informiranja redovno davana obavještenja o obvezama prijave promjena podataka u RPG i RK.

Osim Registra poljoprivrednih gospodarstava i klijenata, vodi se i registar izdanih odobrenja. Na području općine Prozor-Rama, sa danom 31.12.2015. ima 48 poljoprivrednih djelatnosti.

## **X. EVIDENTIRANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA**

Na temelju članka 128. stavak 2. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), Zakona o poljoprivrednom zemljištu HNŽ („Narodne novine HNŽ“ broj: 8/13) i Pravilnika o sadržaju i obliku obrazaca i načinu vođenja evidencije o poljoprivrednom zemljištu, ova služba vodila je evidenciju u obliku godišnjeg stanja prema dobivenim podacima iz katastra Općine i CZ, o obradivom i neobradivom poljoprivrednom zemljištu po katastarskim kulturama i klasama, o miniranim površinama te iste dostavljali nadležnom Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ.

## **XI. EDUKACIJE I OKRUGLI STOL NA TEMU POLJOPRIVREDE**

### **Edukacije-stručna predavanja**

Služba za razvoj, poduzetništvo, obrt i financije je tijekom 2015. godine organizirala edukaciju sa slijedećim ciljanim temama:

- Propisana kvaliteta mlijeka namijenjena za otkup
- Info dan za potencijalne korisnike IFAD-ovog projekta,
- Sadnja kornišona

*Stručna predavanja u sklopu Sajma;*

- Razvoj i promocija turizma na lokalnoj razini (korištenje i promocija lokalnih prehrambenih proizvoda kroz turizam).
- Marketing i brendiranje u sektoru voća i povrća

- Važnost certificiranog i zdravstveno ispravnog sadnog materijala u proizvodnji jagodičastog voća

### **Okrugli stol- radionice u organizaciji i realizaciji Službe**

27.04. 2015. godine - Poljoprivredna proizvodnja i turizam u općini Prozor-Rama“ mogućnosti daljnjeg razvoja“

Cilj okruglog stola bio je kako poboljšati poljoprivrednu proizvodnju, kako poboljšati uvjete rada poljoprivrednom i turističkom sektoru, kako u tim sektorima povećati uposlenost, pitanja su to koja je pred sudionike Okruglog stola postavio organizator. Organizator je predstavio da je cilj, kroz razmjenu mišljenja, znanja i iskustava, kroz kritike, prijedloge i inicijative, doći do zaključaka čijom se primjenom može poboljšati stanje u poljoprivrednoj proizvodnji i u turizmu u općini Prozor – Rama.

Razgovaralo se otvoreno i argumentirano, posebno o povezivanju poljoprivredne proizvodnje sa turizmom, o poboljšanju uvjeta za poljoprivrednu proizvodnju i turizam, poboljšanju kanala distribucije i boljoj promociji poljoprivrede i turizma na području naše općine.

Usvojeni su zaključci čijom primjenom može doći do poboljšanja stanja u ovim važnim gospodarskim oblastima.

## **XII. SAJAM “DANI ŠLJIVE”**

Deseti Sajam poljoprivrede, prehrane i turizma pod nazivom “DANI ŠLJIVE” održan je 21. i 22. rujna 2015. godine. Cilj je bio okupiti sve relevantne gospodarstvenike iz oblasti poljoprivrede, prehrane i turizma kako bi se pored promocije njihovi proizvodi stvorio ambijent za uspostavu bolje međusobne suradnje, otvaranje mogućnosti unapređenja proizvodnje i prezentiranje trenutnih mogućnosti gospodarskih perspektiva uz nezaobilaznu suradnju sa znanstvenicima i znanstvenim institucijama. Na sajmu je sudjelovalo stotinjak izlagača. Mnogi poljoprivredni proizvođači sa područja naše Općine su svoje proizvode predstavili preko udruga čiji su članovi Udruge pčelara „Maslačak“ Ekološke udruge poljoprivrednih i prehrambenih proizvođača „Eko Plod“ i projekt „Razvoj malinarstva“.

U sklopu manifestacije je organizirana gastro ponuda Rame. Sajam je imao i humanitarni karakter tako da je sav prihod od ulaznica kao i od organizirane tombole namijenjen Udruzi roditelja djece s posebnim potrebama „Djeca nade“, a nagrade za tombolu su darivali izlagači i posjetitelji.

U sklopu Sajma su organizirana stručna predavanja na teme koje su gore pobrojane a financirane su od strane GIZ-a.

Na Sajmu je vršeno ocjenjivanje kvalitete sira, rakija, likera, dodijeljene su plakete za kvalitetu, plakete za kvalitetu gastro ponude, plakete za kvalitetu predstavljanja turističke ponude Rame i plakete za paletu proizvoda, dodijeljene su zahvalnice za sudjelovanje, uspješnu suradnju i pomoć u realizaciji sajma. Financiranje Sajma su pomogli Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede HNŽ i GIZ.

## **XIII. PLANI ZA 2016. GODINU**

Dana 13.01.2016. općinski Načelnik donio je Program utroška sredstava za razvoj poljoprivrede – proračunski konto 614 500, sa kriterijima raspodjele za 2016. godinu

Odobrena proračunska sredstva sa pozicije „ Realizacija strategije razvoja poljoprivrede“ raspoređivat će se fizičkim i pravnim osobama, udrugama, (u daljem tekstu: korisnici) prema navedenim kriterijima, uz ispunjenje propisanih uvjeta u skladu sa odredbama Zakona:

### **3.1. Potpora animalnoj proizvodnji: 30.000,00 KM**

<b>Vrsta utroška/Model potpore</b>	<b>Iznos sredstava KM</b>	<b>Osnova za plaćanje, pojedinačna visina sredstava</b>
Program razvitka stočarstva – Potpora proizvodnji mlijeka	10. 000,00	Proizvedena količina mlijeka za koju je ostvareno pravo na federalni poticaj, u visini od 0,20 KM po litri mlijeka, po obračunima iz federalnog pravilnika.
Subvencija veterinarskih	10. 000,00	Mliječna krava i steona junica za koju je urađena



usluga: - Analize krvi mliječnih krava koja su u sustavu otkupa mlijeka		godišnja analiza krvi, u visini od 40,00 KM po mliječnoj kravi ili steonoj junici
Ostale potpore stočarstvu	10.000,00	Pojedinačne potrebe organiziranih stočarskih farmera,

### 3.2. Potpora biljnoj proizvodnji: 62.076,00 KM

Vrsta utroška/Model potpore	Iznos sredstava KM	Osnova za plaćanje, pojedinačna visina sredstava
Proizvodnja Ramskog bijelog luka- češnjaka	5.000,00	Zasadi bijelog luka najmanje veličine 0,5 duluma, u visini od 150,00 KM po dulumu
Voćarska proizvodnja-podizanje novih nasada visokostablašica	10.000,00	Novi nasad krošnjastog voća-intezivna i poluintenzivna proizvodnja (proljeće i jesen 2016) -auhtotoni ili drugi sorti, najmanje veličine 1,5 duluma, 200,00 KM /dn
Potpore ratarskoj proizvodnji (pšenica, raž, ječam, heljda, zob, kukuruz, druge ratarske kulture)	5.000,00	Zasijano najmanje 2 dn, visina potpore 50,00 KM/ dn
Projekt razvoja bobičastog voća - IFAD	17.076,00	Ugovorena veličina nasada po Javnom pozivu u sklopu IFAD programa, u vrijednosti analize zemljišta i sustava za navodnjavanje za najviše 2 dn po korisniku
Projekt razvoja bobičastog voća -	25.000,00	Potpore u visini od 35 % vrijednosti sadnje bobičastog voća, prvenstveno malina, veličina zasada 1,5 dn do najviše 2 duluma,

### 3.3. Potpora razvitku poljoprivrede –subvencija kamate, praćenje razvoja poljoprivrede; 32.000, 00 KM

Vrsta utroška/Model potpore	Iznos sredstava KM	Osnova za plaćanje, pojedinačna visina sredstava
Potpore razvitku poljoprivrede– subvencija kamata na kredite za razvoj	12.000,00	U visini kamate na namjenski kredit za razvoj poljoprivrede, najviše do visine kamate od 8%, osnovice do 20.000 KM za poljoprivrednike a 30.000 za poljoprivredne zadruge, udruge, poduzeća.
Praćenje razvoja poljoprivrede	20.000,00	Planovi rada, periodična i godišnja izvješća

### 3.4. Sajam „Dani šljive“ : 25.000,00 KM

Vrsta utroška	Iznos KM	Opis utroška, Korisnici sredstava
10. Sajam poljoprivrede, prehrane i turizma „DANI ŠLJIVE 2016“	25.000,00	- organizacija Sajma - prateći Sajamski programi - gastro ponuda - marketing, zahvalnice, nagrade

### 3.5. Edukacija poljoprivrednih proizvođača, posjeta drugim sajmovima i proizvođačima: 6.000,00 KM

Vrsta utroška	Iznos KM	Korisnici sredstava
Organiziranje edukacija, radionica, predavanja, seminara, treninga na terenu	3.000,00	-Troškovi organizatora -Troškovi predavača-konsultanata

Posjeta drugim sajmovima i studijska putovanja.	3.000,00	- poljoprivredni proizvođači - djelatnici općine po poslovima poljoprivrede
---	----------	--

### **3.6. Pomoć pojedinačnim projektima i projektima udruženih poljoprivrednika: 55.000,00 KM**

<b>Vrsta utroška</b>	<b>Iznos KM</b>	<b>Korisnici sredstava</b>
Potpora Projektu certifikacije poljoprivredne proizvodnje	35.000,00	Udruge i poljoprivredni proizvođači po zahtjevu i prijavljenim projektima.
Potpora posebnim Projektima udruženih poljoprivrednika	12.000,00	Poljoprivrednici okupljeni oko zajedničkog projekta vezanog za opstanak i razvoj na posebnim područjima
Potpora posebnim Projektima pojedinačnih poljoprivrednika	8.000,00	Poljoprivrednici sa vlastitim projektom vezan za opstanak i razvoj obitelji

### **3.7. Zaštita u voćarstvu-smanjena upotreba pesticida: 1.500,00 KM**

<b>Vrsta utroška</b>	<b>Iznos KM</b>	<b>Korisnici sredstava</b>
Uspostava meteroloških stanica u voćarskoj proizvodnji i stanica za praćenje leta insekata	1.500,00	Proizvođači voća, pčelari, cijelo pučanstvo u pravcu zaštite zdravlja i okoliša.

### **3.8. Rezervna sredstva - hitni i nepredviđeni izdaci koji se pojave tijekom godine: 8.424,00 KM**

## **XIV. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA**

Na općinskoj razini imamo Strategiju razvoja općine Prozor – Rama za period 2011.-2020. Značajno mjesto poljoprivrednom sektoru dano je u okviru Programa 2. - Program ruralnog razvoja i razvoja poljoprivredne proizvodnje, sve u sklopu Sektorskog plana ekonomskog razvoja. Godišnje se usvaja Program utroška proračunskih sredstava namijenjenih poljoprivredi.

Izravna općinska proračunska sredstva namijenjena poljoprivredi mogu i trebaju biti još veća, ali uz uvjet postojanja kvalitetnih projekata. Potrebno je praviti pritisak da se u poticanje poljoprivrede napokon uključi i Hercegovačko – neretvanska županija, jer raspolaže sredstvima koja mogu i trebaju završavati i kao potpora poljoprivredi. Puno toga u poljoprivredi ovisiti će i o odnosu Federacije, odnosno Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, jer ovo Ministarstvo raspolaže sa velikom fondom sredstava namijenjenih poljoprivredi.

Kao potporu poljoprivrednoj proizvodnji u narednom periodu treba iznaći način za ubrzaniji razvoj prerađivačke djelatnosti zasnovane na poljoprivrednim proizvodima. Potrebno je nastaviti sa potporama koje će rezultirati udruživanjima poljoprivrednika i prerađivača, kako bi svi zajedno jačali svoje kapacitete. Edukacije poljoprivrednika u pravcu primjene suvremenih znanja i dostignuća, a posebno edukacija osoba koje mogu kreirati projekte za kandidaturu europskim fondovima, također treba ostati na visokoj razini. Također je značajno nastaviti sa dobrom suradnjom sa međunarodnim organizacijama i fondovima kako bi se iz tih izvora koristila raspoloživa sredstva i u svijetu dostignuta znanja iz oblasti poljoprivredne proizvodnje. Jačanje privatne inicijative u ovim oblastima, uz potporu Općine, može značajno poboljšati korištenje svih raspoloživih resursa, te rezultirati efektima povećane vrijednosti proizvodnje na području općine Prozor – Rama, kao i povećanom zapošljavanju.

Rukovoditelj Službe  
Josip Juričić, dipl. oec.